

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky
Karmelitská 7, 118 12 Praha 1
posta@msmt.cz (elektronická podatelna)

Žádost o poskytnutí informace podle zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, v platném znění (dále Infozákon)

I. Předmět žádosti

Požadované údaje se týkají jednotné přijímací zkoušky ke vzdělávání ve střední škole, a to obou jejích řádných termínů **v dubnu 2017** a všech uchazečů o studium, kteří psali alespoň jeden přijímací test použitý v těchto termínech jako nástroj zkoušky. **Požaduji částečně anonymizovaná prvotní data za každého takového žáka ve strojově čitelném formátu.** Částečná anonymizace znamená, že jednotlivé záznamy budou obsahovat **pohlaví žáka** jako jeho jediný identifikátor a **kód jedné z asi dvaceti skupin oborů** (podle třídění používaného například Národním ústavem pro vzdělávání, Cermatem, případně podle jiného vhodného třídění) jako jediný identifikátor oboru vzdělávání, na který se žák hlásil, resp. střední školy, na kterou se hlásil. **To zaručí spolehlivou ochranu konkrétních žáků i škol před zneužitím údajů.** Podrobnosti struktury požadovaných dat uvádím v části III.

Vzhledem k významu přijímacího řízení ke vzdělávání ve střední škole pro žáky, pro základní a střední školy i pro společnost jako takovou si dovoluji navrhnout, aby **MŠMT ČR zveřejnilo požadované informace ve strojově čitelném formátu** a poté vyřídilo mou žádost o poskytnutí informace odkazem (§ 6 Infozákonu). **Chci, aby měl k těmto informacím přístup každý, kdo má o ně zájem, a nemusel už o jejich poskytnutí žádat.**

Chápu přitom, že případné rozhodování o zveřejnění nějakou dobu trvá, i když jsem MŠMT ČR na takovou možnost předem upozornil a ono již dříve zjevně činilo určité přípravné kroky – viz například část II, bod C. **Vyjadřuji proto předem plné pochopení pro případné prodloužení patnáctidenní lhůty pro poskytnutí informace,** které umožňuje § 14 odst. 7 Infozákonu na základě některého ze závažných důvodů tam uvedených.

Nebudu nejspíš sám, kdo uvítá, pokud se zveřejňování těchto informací stane pravidlem, tzn. budou zveřejňovány automaticky, aniž by bylo nutné o ně žádat. **Trend zvyšování transparentnosti plošných povinných zkoušek je ostatně patrný i v jiných zemích.** Nejčerstvěji například u britských zkoušek GCSE a A-level, kde je cílem změn zvýšení tzv. přezkoumatelnosti výsledků hodnocení žákovských prací. Hodnotící komise budou již v roce 2018 muset poskytovat písemné zdůvodnění svého hodnocení a ohodnocené práce budou zpřístupněny žákům. Toto [opatření](#) má usnadnit žákům obranu proti případnému nespravedlivému hodnocení.

II. Odůvodnění žádosti

Přestože to Infozákon nevyžaduje, **dovolím si svou žádost podrobně zdůvodnit.**

A. Využití požadovaných dat

a) Monopol Cermatu na interpretaci získaných dat je nežádoucí

MŠMT vyhovělo mé žádosti ze 2. března 2017 a [zveřejnilo](#) anonymizovaná data z písemných zkoušek z ČJL v jarním zkušebním období roku 2016. Z analýzy těchto dat, kterou jsem provedl, mimo jiné vyplývá, že **úlohy zaměřené na čtenářské dovednosti masivně zvyšovaly průměrný výsledek žáků v maturitním testu.** Nezaznamenal jsem, že by například Cermat tuto skutečnost vyzdvihoval, ačkoli to bylo příležitostí veřejně uznat podíl učitelů a škol na takovém pozitivním výsledku a ocenit jejich práci v té části vzdělávání v mateřském jazyku žáků, která byla v minulosti zanedbávána.

Ze zveřejněných dat vyšlo současně najevo, že **průměrný výsledek žáků masivně snižovaly úlohy zaměřené na popisný jazykový aparát**. Jejich zařazení do testu povinného pro žáky, mezi nimiž jsou cca dvě třetiny negymnazistů, je přinejmenším sporné. **Podobně sporné je rovněž pojetí přijímacích testů. O jejich pojetí i obsahu je třeba urychleně zahájit kvalitní veřejnou diskusi**, která je bez přístupu k podrobnějším datům vyloučená. Jinak se lze obávat **jak diskreditace jednotných zkoušek organizovaných státem, tak dalšího zpochybňování práce učitelů**, která je právě v rozvíjení čtenářských dovedností žáků velmi záslužná a relativně úspěšná.

b) Čtenářské dovednosti žáků v dalších předmětech

Mezi čtenářské dovednosti žáků patří také schopnost identifikovat v textu potřebné informace, dávat je do vzájemných souvislostí a vyvozovat z nich správné závěry. I proto je dostatečná úroveň čtenářských dovedností nutnou podmínkou úspěchu vzdělávání v dalších vzdělávacích oblastech – nejen v oblasti jazykové (mateřský a cizí jazyk). Uchazeči o vzdělávání ve střední škole psali jak přijímací test z českého jazyka a literatury, tak přijímací test z matematiky. **Možnost uvést do vzájemného vztahu úroveň čtenářských dovedností uchazečů zjištěnou přijímacími testy z českého jazyka a literatury s jejich výsledky v přijímacích testech z matematiky** je jedním z důvodů pro spojení těchto informací do jediného záznamu (podrobněji viz část III).

c) Dva odlišné „režimy“ předcházející druhému řádnému termínu

Díky kroku iniciativy *Maturitní data – odtajněno* (tj. legálnímu zveřejnění již použitých přijímacích testů) získali všichni uchazeči o čtyřleté obory vzdělávání možnost seznámit se podrobně s oběma přijímacími testy použitými v prvním řádném termínu. Měli podle správného řádu právo na vydání kopií obou testů, aby mohli v dostatečném předstihu korigovat svůj postup tak, aby při zkoušce ve druhém řádném termínu uspěli lépe. Víím ovšem, že o svém právu mnozí nevěděli, případně je neuměli využít: buď se o to vůbec nepokusili, nebo se nechali odmítnutím své žádosti odradit. Uchazečům o vzdělávání na osmiletých gymnáziích iniciativa *Maturitní data – odtajněno* podobnou možnost nenabídla. Někteří rodiče nám napsali, že si testy z prvního řádného termínu dokázali opatřit, jiní naopak napsali, že je škola odmítla. Podle mého názoru **existuje veřejný zájem** na vyjasnění, v čem se vlastně liší výsledky jednotlivých, ovšem samozřejmě anonymních uchazečů v prvním a druhém termínu, a to **v závislosti na tom, o které obory se ucházeli: o obory čtyřleté, nebo o gymnaziální obor osmiletý, případně v závislosti na pohlaví uchazečů** (chlapci se mohli zachovat jinak než dívky). Cermat i já budeme při interpretaci výsledků ve zcela zjevném střetu zájmů: každý z nás pravděpodobně apriorně hodnotí dopady zveřejnění testů na stránce iniciativy *Maturitní data – odtajněno* jinak. **Je proto jistě žádoucí, aby kdokoli třetí měl možnost přesvědčit se o pravdě sám, což ovšem jinak než na základě podrobných dat nelze provést.**

d) Zveřejnění dat zvýší transparentnost přijímacího řízení a povede ke zkvalitnění testů

Ani chvíli jsem nepochyboval o tom, že již použité přijímací testy nejsou chráněny podle autorského zákona (§ 3, písm. a). Primárně samozřejmě kvůli tomu, že jsou nástrojem zkoušky, která je podle zákona povinnou součástí přijímacího řízení. Velmi silným důvodem je ovšem rovněž **kontrolovatelnost celé procedury** – veřejný zájem na tom, aby proběhla podle zákona, a také na tom, aby zpětný vliv použitých testů na výuku ve školách prospíval rozvoji vzdělanosti. Proto je nutné, aby se o použitých testových úlohách vedla zasvěcená diskuse opírající se o podrobná data – bez dat nemůže být taková diskuse kvalitní. **Kdyby Cermat směl – být teoreticky – zabránit zveřejnění testových zadání z titulu ochrany autorských práv**, mohla by být kvalitní diskuse dokonce zcela znemožněna. Ustanovení § 3 písm. a) autorského zákona vylučuje navíc použité testy z ochrany absolutně, a proto nemá Cermat ani kdokoli jiný právo bránit zveřejnění zadání ani dočasně. Je velmi pravděpodobné, že příští rok dojde ke zveřejňování zadání přijímacích testů okamžitě poté, co si zadávající učitelé vyberou od žáků vyplněné záznamové listy. Legislativně se tomu podle mého názoru zabránit nedá. **Bylo by tudíž rozhodně správnější, kdyby tím prvním zveřejňujícím byl Cermat na základě povinnosti uložené mu zákonem.**

Cermat se v letošním přijímacím řízení ke vzdělávání ve střední škole dopustil řady zvláštních chyb a já o nich vím. Některé z nich jsem ochoten tolerovat – poprvé nikdy nic neproběhne zcela hladce. Nehodlám však tolerovat mlžení, znejišťování veřejnosti, uvádění zástupných důvodů a nedostatečné informování uchazečů a jejich zástupců o jejich zákonných právech. **Toho jsme si v minulosti všichni užili dostatek v souvislosti se státní maturitou.**

B. Vztah požadovaných údajů k § 183c školského zákona

Požadovaná data jsou částečně anonymizovaná – neobsahují tedy vůbec žádné údaje, jejichž prostřednictvím by mohlo dojít k identifikaci žáka či školy. Překážkou jejich poskytnutí tedy nemůže být žádné ustanovení § 183c. Opačný výklad by byl podle mého názoru v rozporu s článkem 17 odst. 4 ústavního zákona č. 2/1993 Sb. (ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb., Listina základních práv a svobod, dále Listiny). Tento odstavec Listiny připouští, že *svobodu projevu a právo vyhledávat a šířit informace lze omezit zákonem, jde-li o opatření v demokratické společnosti nezbytná pro ochranu práv a svobod druhých, bezpečnost státu, veřejnou bezpečnost, ochranu veřejného zdraví a mravnosti*. Domnívám se, že například ustanovení § 183c, písm. a) zák. č. 561/2004 Sb., školský zákon, – je-li interpretováno jako zákaz poskytnout údaje vypovídající například o výsledcích **konkrétních** žáků – má v článku 17 odst. 4 Listiny zřejmou oporu. Zákonný zákaz poskytnout údaje částečně anonymizované, z nichž výsledky konkrétních žáků či škol není možné zjistit, by však článku 17 odst. 4 Listiny naopak odporoval, neboť by nešlo o opatření nezbytné pro ochranu práv a svobod druhých, natož nezbytné pro bezpečnost státu, veřejnou bezpečnost nebo ochranu veřejného zdraví či mravnosti. **Ústavně konformním způsobem lze proto § 183c vykládat jedině tak, že se na požadovaná částečně anonymizovaná prvotní data nevztahuje.**

C. Vztah požadovaných údajů k zákonu č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů

Stanovisko ke vztahu mezi poskytováním totálně anonymizovaných údajů a zák. č. 101/2000 Sb. zaujal Úřad pro ochranu osobních údajů ve své odpovědi čj. UOOU-03726/16-4 na dotaz náměstkyně ministryně školství Mgr. Václava Pícla čj. MSMT-7600/2016-1. Odpověď je zveřejněna [na webové stránce úřadu](#). Ze stanoviska vyjímám: *Pro účely běžného výzkumu mohou v zásadě postačovat údaje anonymizované. Za anonymní údaj se podle ustanovení § 4 písm. c) zákona o ochraně osobních údajů považuje takový údaj, který buď v původním tvaru, nebo po provedeném zpracování nelze vztáhnout k určenému nebo určitému subjektu údajů, tj. konkrétní fyzické osobě. Anonymizovaný údaj je tedy taková informace, která se původně vztahovala k nějakému konkrétnímu jednotlivci, ale po provedené anonymizaci již nelze identifikaci provést, resp. tento údaj nelze žádným způsobem přiřadit ke konkrétnímu člověku.* Podle mého názoru lze mít důvodně za to, že **z řádově desítek tisíc záznamů bez bližšího identifikačního údaje o žákovi či škole nelze výsledky hodnocení určité odpovědi v testu ani kombinaci takových výsledků žádným způsobem přiřadit ke konkrétnímu člověku.**

III. Struktura požadovaných dat

Předmětem žádosti jsou tři datové soubory ve strojově čitelném formátu (například XLS). Týkají se postupně odpovědí v přijímacích testech na čtyřleté, šestileté a osmileté obory, a to odpovědí těch uchazečů, kteří se dostavili k prvnímu NEBO druhému řádnému termínu a psali alespoň jeden test. Struktura všech tří souborů je identická. **Každý jednotlivý záznam odpovídá jednomu uchazeči.**

Začíná blokem žáka (Ž), který tvoří částečně anonymizované údaje

- o žákovi (tj. kód jeho pohlaví, příp. kód označující, že se pohlaví nedá z přihlášky zjistit, neboť žákovi nebylo přiřazeno rodné číslo)
- o oborech, na které se hlásil v prvním a druhém řádném termínu (kód skupiny oborů, do níž tento obor patří).

Pokračuje blokem prvního termínu, tvořeným dvěma částmi. Ty odpovídají

- testu Český jazyk a literatura I (ČJL-1)
- testu Matematika I (M-1).

Datová struktura záznamu žáka končí blokem druhého termínu, tvořeným dvěma částmi. Ty odpovídají

- testu Český jazyk a literatura II (ČJL-2)
- testu Matematika II (M-2).

Struktura části odpovídající každému ze čtyř testů ČJL-1, M-1, ČJL-2 a M-2 je stejná jako struktura [již zveřejněných](#) anonymizovaných dat z písemných zkoušek z ČJL z jarního zkušební období roku 2016, a to v části odpovídající testu. Tvoří ji tedy v první polovině kódy odpovědí žáka a ve druhé polovině jeho bodový zisk v jednotlivých (pod)úlohách. Na konci je celkový výsledek žáka v testu.

Schematicky tedy vypadá záznam jednoho žáka takto:

Ž <i>pohlaví, skupiny oborů</i>	ČJL-1 <i>kódy</i>	ČJL-1 <i>body</i>	M-1 <i>kódy</i>	M-1 <i>body</i>	ČJL-2 <i>kódy</i>	ČJL-2 <i>body</i>	M-2 <i>kódy</i>	M-2 <i>body</i>
------------------------------------	----------------------	----------------------	--------------------	--------------------	----------------------	----------------------	--------------------	--------------------

Jméno a příjmení žadatele: **Oldřich Botlík**

Datum narození žadatele: *v originálu žádosti je údaj uveden*

Adresa: *v originálu žádosti je údaj uveden*

Doručovací e-mailová adresa: *v originálu žádosti je údaj uveden*

Praha, 4. května 2017

Na vědomí:

Mgr. Kateřina Valachová, Ph.D., ministryně školství, mládeže a tělovýchovy
katerina.valachova@msmt.cz